

Història

Evangelí i New Age: Joan Alsina des del segle XXI

Quim Pla

Joan Alsina Hurtàs
(Castelló d'Empúries 1942-
Santiago de Xile, 1973).

La data de l'11 de setembre ens porta un piló de records. Tots tristos. 11 de setembre de 1714: Catalunya perd definitivament els seus drets de poble lliure. 11 de setembre de 1878: el cap natiu Satanta, de la tribu kiowa, una de les usuàries de les terres nord-americanes, es suïcida llançant-se des del balcó de la torre en què estava empresonat, com a protesta per l'ocupació violenta de les seves terres per part dels blancs. 11 de setembre de 1973: cop d'estat dels militars xilens, que prenen, violentament, el poder al president democràtic de Xile, Salvador Allende, i inauguren un llarg període de dictadura sanguinària. (El 19 de setembre posterior és assassinat, pels militars, mossèn Joan Alsina). 11 de setembre de 2001: atac a les torres bessones de Nova York, i posterior croada de somnis messiànics del president Bush.

30 anys d'història xilena

Permeteu que, avui, m'aturi a l'any 1973. Els qui, en aquelles dècades, ja ens interessàvem per la situació xilena, vam viure el temps anterior al setembre de 1973, primer amb il·lusió. La pujada democràtica al poder xilè del socialisme amb rostre humà, la Unidad Popular, i sobretot del president Salvador Allende, ens van fer creure que la utopia era possible. Molts de nosaltres vam llegir amb emoció el discurs pronunciat pel president Allende, el 28 d'abril de 1972, als participants a la trobada «Cristianos por el Socialismo». Al cap de pocs mesos, neguits precursors del cop d'estat, encara amb un bri d'esperança. Maniobres fosques de la CIA, representada pel sinistre Henry Kissinger: manipulació de la classe mitjana xilena i d'alguns sindicats, gran vagues i marxés «reivindicatives», escanyament artificial de l'economia xilena (artificialment es provocava manca de productes bàsics); assaigs de cop d'estat (el *tacnazo*); *caceroladas*. El caos econòmic i polític es va instal·lar a Xile amb el rostre sanguinari de la dictadura militar i ja no se'n va moure fins a la fi del segle XX. L'any 1991 jo vaig ser a Xile, tot seguint algun dels passos d'en Joan Alsina. Un dia em trobava en uns grans magatzems de Santiago, per mor de comprar un regalet a la petita de la família que m'acollia. Quan vaig haver triat i esperava que me l'emboliquessin, una dependenta em diu: «¡Caballero, se nos terminó el scotch!». Pensant-me que parlava de whisky o que ho havia entès malament, li faig repetir la cosa. I em diu el mateix: «¡Caballero, se nos terminó el scotch!». Em va costar comprendre que em parlava d'allò que nosaltres anomenem «cel·lo» i que, per consegüent, no em podia embolicar el regal. Malgrat que vaig pensar que bé que deuriem tenir cor-

Joan Alsina (primer a la dreta) el dia de la seva ordenació sacerdotal.

dill o algun altre producte similar, vaig callar. Agafo el regalet, el paper de colors i tot el que em van donar i me'n vaig a casa dels amics. Quan els ho vaig explicar es van posar a riure. I em van dir: «Tu no saps que en Chile, desde el '73, cuando se agota un producto, se agota en todo el país». L'any 1991 encara mancaven a Xile productes bàsics (almenys per a la gent normal i corrent).

I, a partir del cop d'estat de 1973 i la brutal repressió posterior, vam viure la situació xilena amb angoixa i ràbia continguda (Xile al cor!).

Sí, nosaltres hem viscut els darrers 30 anys de la història xilena sobretot amb angoixa. La d'aquell setembre de 1973. Sobretot quan ens va arribar la nova de l'assassinat d'en Joan Alsina. Jo em trobava a la rectoria de Vilanna, participant en una jornada de formació per a caps de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya. El qui llavors era rector de la parròquia, en Pere Masachs, m'ho va comunicar. El papa Pau VI acabava de designar

Jaume Camprodon i Fovira bisbe de Girona. Abans de ser consagrat a la Catedral de Girona ja es va trobar amb un capellà mort, amb el dolor d'una família, amb la campanya calumniosa en contra d'en Joan Alsina, els mesos posteriors a la seva mort. El bisbe Jaume va mantenir sempre una postura, clara i evangèlica, a favor d'en Joan.

Després hi va haver la llarga investigació i la reivindicació del testimoni martirià de mossèn Joan Alsina i Hurtós, fill de Castelló d'Empúries i testimoni de fe a Xile.

Tot recordant i revivint aquests fets i aquests records, he treballat un tema, que voldria compartir amb vosaltres. Darrerament, he estat llegint informació sobre la nova religió, el *New Age*. I se m'ha acudit comparar alguns punt d'aquesta nova proposta de valors i la proposta de valors d'en Joan Alsina. Donat que és un tema com a mínim un xic especial, us demano que no feu judicis de valor abans d'acabar la lectura.

Joan Alsina (al centre) amb la família, el dia del casament del seu germà Miquel.

New Age, la nova religió

Als anys 70, vam veure als nostres cinemes la projecció d'un film musical: *Hair*, (Cabells). Un film excel·lent, dirigit per Milos Forman (sí, el mateix d'*Amadeus*), que retrata el canvi generacional, fruit del maig francès del 68 i de la guerra del Vietnam, de joves generacions nord-americanes. Música, sexe, amor lliure, no-violència activa, LSD i «maria», psicotròpics i *hippies*, Vietnam... El film s'obre amb un impressionant tema musical, que és una formulació mediàtica perfecta del *New Age* (parlo de les paraules, la lletra de la cançó). «When the Moon is in the Seventh House, and Jupiter aligns with Mars, then Peace will guide the Planets, and Love will steer the Stars. This is the dawning of the Age of Aquarius... Harmony and understanding, sympathy and trust abounding. No more falsehoods or derision –golden living. Dreams of visions, mystic crystal revelation, and the mind's true liberation. Aquarius...». («Quan la lluna sigui a la setena casa, i Júpiter s'arregleri amb Mart, llavors la pau guiarà els planetes i l'amor conduirà els estels. Som a l'albada de l'era de l'Aquari... Abundor d'harmonia i de clarividència, de simpatia i de confiança. Ja no hi haurà més engany ni

mofes: una vida daurada, somnis de visions, una revelació mística cristal·lina, i l'autèntica alliberació de la ment. Aquari...»).

Això era només el començament. Des de llavors ençà el *New Age*, la nova manera de comprendre, la nova religió, ha impregnat capes i més capes de la societat postmoderna. «Quan hom desitja de veritat una cosa, tot l'univers col·labora perquè la

pugui aconseguir» (Paulo Coelho dixit, a *L'Alquimista*, un dels llibres més venuts, aquests darrers temps, a tot el món). *New Age* neix en temps de trontoll de vells mites, de velles religions. En temps de pregona insatisfacció i de replantejament humà de les tres grans preguntes: D'on vinc? On Vaig? Qui sóc?

La hipòtesi «Gaia» que substitueix el Déu creador, el Déu de l'Escriptura: Jahvè, Jehovà, el Déu de Jesucrist (i Al·là, el Déu vist des del món musulmà). Gaia, una nova ecologia, que pren el lloc de Déu. Aquari (nova era) que pren el lloc de Piscis (era dominada pel cristianisme). Jung i el seu inconscient col·lectiu redefeixen la ment, també prenen el lloc de Déu. Tot allò vell: política, religió, filosofia, psicologia... ha quedat arraconat. Ha nascut la nova era. Som al capdavant de la civilització judeocristiana. Des d'ara tot serà diferent, tot serà millor.

Última fotografia de Joan Alsina, onze dies abans de la seva mort: bateig de la filla d'un amic.

Enfront del pessimisme radical i de l'individualisme concentrat, Joan Alsina va triar l'Evangelí pur

L'hospital de Sant Joan de Déu, on Alsina va ser detingut.

Joan Alsina tria l'Evangelí

19 de setembre de 2003: trenta anys de l'assassinat de mossèn Joan Alsina. Joan Alsina és pres, al lloc de treball, per un escamot militar. És colpejat brutalment, interrogat i «jutjat». Cap a les 10 del vespre d'aquell mateix dia, un capità i un caporal conduïen mossèn Joan Alsina en un jeep a la sortida de la ciutat, al «puente Bulnes», sobre el riu Mapocho. Allà el soldat mata, amb una ràfega de metrallera, en Joan Alsina. Pocs moments abans en Joan havia dit al soldat, quan aquest li volia embenar els ulls, unes paraules torbadores: «Mátame de frente, porque quiero verte y darte el perdón». I el dia abans, quan encara estava en llibertat vigilada (per poques hores), havia trobat un company xilè, capellà, que després va ser bisbe, Pablo Laurín, i li havia dit: «Pablo, veo la situación difícil y pido al Señor que me dé valentía. Vuelvo al trabajo porque no tengo nada que reprocharme». I afegia. «Yo sé que mis compañeros de trabajo van a sufrir

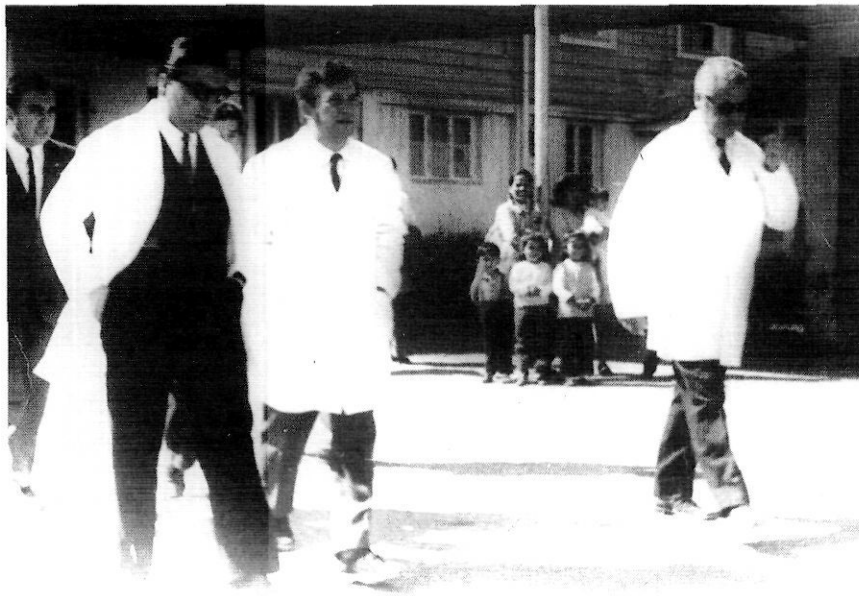
mucho y quiero ser solidario, estando junto a ellos. Son momentos cruciales en que uno debe ser consecuente con sus convicciones» (paraules que el mateix Pablo Laurín, bisbe, recorda). Poques hores després d'aquesta trobada amb el seu amic Pablo Laurín, en Joan Alsina escriu –ja donarem alguns detalls concrets més endavant– aquestes paraules: «En els moments de risc cal emprar els símbols. Altrament no ens podríem expressar. Esperem la vostra solidaritat. Enteneu ara què significa el cos de Crist? Si nosaltres ens ensorrem, és quelcom de la vostra esperança que s'ensorra. Si de les cendres assolim la vida de nou, és quelcom que neix de nou en vosaltres».

I encara abans –d'això ja feia més temps– havia dit aquestes altres paraules: «Canviarem el món en la mesura en què hi estem ficats». *New Age* diu: «No es pot fer res per canviar el món; es pot fer tot per canviar-me a mi mateix». Pessimisme radical i individualisme concentrat *versus* Evangelí pur. En Joan havia triat l'Evangelí.

New Age parla de Gaia i de la nova ecologia. Una ecologia tova que, més que canviar, pretén submergir-se en el món, fer-se un amb el món. Pere Casaldàliga, el petit i valent bisbe català del Brasil (que ara, pel que sembla, el Vaticà endreça silenciosament), parla de la terra, habitatge i propietat dels pobres (un record per al cap kiowa, Santana), i superexplotada pels rics, els quals neguen el pa i la sal –la terra– als pobres. (Joan Alsina i Pere Casaldàliga tenen moltes coses en comú). Dues visions de l'ecologia (la de *New Age* i la de Pere Casaldàliga-Joan Alsina) completament diferents i radicalment oposades. «Els qui més tenien i continuaven tenint, eren els qui menys eren. I eren menys, però tenien el poder i la força». Joan Alsina havia llegit i havia entès Erich Fromm (*Ésser i tenir*).

Les lectures de Joan Alsina

Permeteu-me fer un *excursus* sobre les lectures d'en Joan Alsina (en bona part, també eren les meves. Només que ell va començar de molt més jove que jo). Els anys anteriors al Concili Vaticà II van arribar als nostres seminaris –sovint en francès i de manera clandestina– els llibres bàsics per entendre el concili posterior. Llibres de Congar, Rhaner, de Lubac, Chenu, Hans Küng, Bernhard Häring, de Gustavo Gutiérrez. Fins i tot de l'actual prefecte de la Congregació per a la Doctrina de la Fe, el cardenal Joseph Ratzinger que, en aquells moments, era un dels teòlegs oficials de l'episcopat alemany. Aquests teòlegs van preannunciar i preparar alguns documents conciliaris. La *Gaudium et Spes*, constitució pastoral sobre l'Església en el món contemporani, per exemple. O la *Lumen gentium*, constitució dogmàtica sobre l'Església.

Joan Alsina (al centre) amb bata blanca, a l'hospital de Sant Joan de Déu.

Pel que fa a la *Gaudium et Spes* també hi va tenir una gran influència un teòleg i bibliista andalús, José María González Ruiz, canonge de Màlaga, que va escriure uns quants llibres. En té un, preciós, que es basa en el capítol 25 de l'Evangeli de Mateu (aquell del «vaig tenir fam i em va donar menjar, vaig tenir set i en va donar beguda...»). Ell, amb aquella gràcia andalusa que tenia, l'anomenava «l'evangeli dels ateus». Perquè identifica els cristians amb aquell que ajuden el necessitat (encara que no coneguin Crist) i no amb aquells que diuen «Senyor, Senyor...». Aquesta idea ens va impactar fortament. Aquestes idees —que venien d'aquestes lectures— van donar pas a la visió d'un socialisme de rostre humà, a les comunitats cristianes de base i comunitats populars, a la teologia de l'alliberament, a Cristians pel Socialisme (es va fundar a Santiago de Xile l'any 1972, i en Joan va assistir a l'acte fundacional), a la «desclericalització» de l'Església. En Joan maldava per viure tot això en la seva vida de prevere i volia que fos vida de l'Església (el compromís o engatjament, l'*engagement* francès). Compromís, sobretot, amb els més pobres i necessitats (que va servir per donar nom al terme «església dels pobres» i, més tard, al d'«opció preferencial pels

pobres»). Sí, en Joan era home de lectures serioses. Ara es riuria de «carlottes *new ages*» com *El manual del guerrier de la Llum* o *Les nou —o deu— Revelacions*. I altres lectures semblants que a vegades algú ha tingut la poca delicadesa o la barra (o el poc sentit comú) de recomanar-me a mi.

En Joan Alsina (havia acabat un paràgraf dient-ho) havia llegit i entès Erich Fromm. I també Ivan Illich. Aquest darrer era un religiós i psicòleg d'origen austríac, emigrat el 1951 als EUA i que aviat passà a residir en dife-

rents països d'Amèrica Llatina (Puerto Rico i Mèxic) i que, responent a la crida del Papa per ajudar, amb sacerdots provinents d'Europa i Estats Units-Canadà, l'Amèrica Llatina, va ser confundador (l'any 1961) del Centre Internacional de Documentació (CIDOC) a Cuernavaca, Mèxic, en el qual milers d'agents de pastoral van preparar-se per entendre la cultura llatinoamericana i treballar en el seu context. Cuernavaca era la seu episcopal d'aquell gran bisbe, precursor de la teologia de l'alliberament, que es digué Sergio Méndez Arceo. Jo vaig llegir alguns llibres d'Ivan Illich: per exemple, *Libérer l'avenir*, any 1971. Editions du Seuil, París, amb pròleg d'Erich Fromm (1900-1980), contemporani d'Illich (nat l'any 1926 a Viena i mort fa pocs anys). Em consta que en Joan coneixia l'obra d'Ivan Illich.

L'Evangeli que fa por

New Age diu que l'Evangeli ja és vell, i cal canviar-lo. En Joan Alsina parla d'un Evangeli radical, en bona part encara per descobrir i aplicar (viure).

La creu, a la barana del Puente Bulnes, assenyalava el lloc on Alsina va ser assassinat.

Pere Casaldàliga: «Sant Joan Alsina de Castelló d'Enpúries i de Xile ens lliura el seu testimoni total, viu i comprometedor.»

Piaca commemorativa que va ser respectada per la dictadura militar.

Parla d'un Evangeli que fa por als instal·lats, als rics i savis d'aquest món, tant si són eclesiàstics com civils. I anuncia amb força aquest Evangeli radical. En Joan és fill del Concili Vaticà II, i del seu acostament radical a l'Evangeli. El postconcili, el postmodernisme, i el postevangeli radical produeixen nascuts de nou, renascuts (Bush i els seus epígons), produeixen eclesiàstics espantats i, conseqüentment, no evangèlics. Produeixen irritació general, mundial... produeixen *New Age*. Crec que la pregonera crisi actual de l'Església catòlica és deguda, en bona part, a la mesquinesa espiritual, a poca convicció evangèlica, a la renúncia vergonyant de la proposta de valors de l'Evangeli per part de molts cristians i, especialment, de molts eclesiàstics (algú els anomena «gurus» d'església).

Davant de la desorientació i el neguit existencial de les generacions actuals (generacions de funcionaris, tal com les qualifico), el *New Age* parla de reconciliació entre el cos i l'esperit, de

funció d'ànima i cos, del femení i el masculí, de l'esperit i la matèria, de l'humà i el diví, de la terra i el cosmos, d'allò transcendent i allò immanent, de la religió i la ciència, de les diferències entre religions, del Yin i el Yang... en Joan Alsina, de tot això en diria «collonades» i parlaria del món concret que tots tenim al voltant nostre, un món fet de persones concretes amb problemes concrets; ell era sa de cos i d'esperit. En Joan, abans de treballar com a cap de secció al gran Hospital de Santiago va fer un curset de capacització. Era dur, molt dur. La majoria de participants al curs havia oblidat què volia dir estudiar. Molts companys es desanimaven. En Joan els va animar. Va organitzar sessions d'estudi en equip i altres eines pedagògiques. Va aconseguir que la majoria aprovés el curset. Davant del capitalisme pur i dur, que es menja les persones i els llocs de treball (*mobbing*), en Joan proposa la supremacia del bé comú, vist des del costat dels més pobres.

El *New Age* vol homes i dones renascuts (*reborn, rebirth, rebirthing* –renéixer) com Mister Bush. El *new deal* (nous pactes, nous negocis, noves oportunitats; per als *yankees*, sobretot, i per als seus epígons, el Regne Unit i la Unió Europea), el *new deal* de Roosevelt s'ha convertit en el *new crash* bushià (nova ensulsiada), per esclafar tot allò que sigui un obstacle per a l'enriquiment dels qui ja són rics. Homes i dones renascuts, que arriben amb consciència i visió còsmiques, que pronuncien mots nous, discursos místics (pseudoreligiosos) amb els ulls entelats per l'emoció del descobriment de les noves fronteres «espirituals». Governants que comencen les seves sessions de govern amb uns moments de silenci, de meditació, de pregària, de lectura de la Bíblia (llegida en clau fonamentalista, això sí). La lluita fins a la mort de Luther King i Kennedy pels drets civils i la igualtat de races es converteix en tramesa massiva de negres, *his-*

Pancarta exhibida a Xile en una manifestació recent.

Romeríes populars al lloc de la mort d'Alsina.

panos i altres estrangers a lluitar i morir al Golf Pèrsic. I a negar l'entrada al paradís (els Estats Units d'Amèrica) de tota la xusma (els cinc mil milions, que són els altres).

Les velles estratègies

En Joan Alsina, murri com un pagès de l'Empordà, amb la rialleta per sota el nas, amb les mans a la butxaca i la burilla mig encesa al cantó de la boca, irònic fins a la mort, fa servir les velles estratègies. Visita el seu company, mossèn Miquel Jordà, capellà d'una parròquia xilena, el territori de la qual havia sofert una inundació catastròfica. El veu arribar i li pregunta d'on ve. En Miquel li respon que de dir missa. I en Joan: «Sí, sí. Tu dient missa i els teus feligresos negant-se i passant problemes. Ja anem bé, ja».

O allò altre, que diu a no sé qui: «Val més un 'collons' ben dit que un parenostre mal resat». O encara: «I tu, fotut malp... dels coll..., creus que canviaràs el món només amb bones intencions?». (I perdoneu l'eufemisme dels punts suspensius. És que, escrit, resulta més xocant que no pas dit.)

Fins i tot, al darrer escrit, el seu testament espiritual, escrit la nit abans que el prenguessin i el matessin, la nit de la seva passió, escrit amb dolor

i sang, amb païra i llàgrimes (quan m'ho llegia per infinitèsima vegada i ho anava comparant amb l'agonia de Jesús a l'hort de les oliveres, trobava una correspondència gairebé perfecta, fil per randa). Sí, aquest darrer regal d'en Joan Alsina traspua ironia empordanesa. Quan parla del joc brut dels Estats Units d'Amèrica en l'atemptat criminal contra el poble xilè, escriu aquestes ratlles: «EEUU ens havia permès de jugar un joc fastigós amb uns arranjaments tan limitats, que nosaltres mateixos ens n'hem avorrit. Santa Democràcia. *Pray for US*». I ell sap prou bé que aquest *for US* tant pot voler dir «per nosaltres» com «pels Estats Units d'Amèrica».

Per ara, i tant!, jo em quedo amb en Joan Alsina (i la seva proposta evangèlica de valors) i em miro el *New Age* amb desconfiança i aprensió. En Joan el trobo cristià, evangèlic, modern, opció de futur, resposta a aquest món tan desballestat i desorientat. *New Age*, no.

19 de setembre de 2003

I, ja per acabar, un darrer apunt d'actualitat. Dinou de setembre de 2003. Trenta anys del martiri de sant Joan Alsina i Hurtos, fill de Castelló d'Empúries, assassinat pels colpistes xilens el 19 de setembre de 1973.

Sant Joan Alsina. Estic segur que ell faria, a propòsit d'aquest tema, un comentari d'aquesta jeia: «Deixeu-vos de collonades (perdó per l'expressió tan directa) i posem-nos a treballar».

Però alguna cosa vull dir. El bisbe Pere Casaldàliga, l'any 1976, al magnífic primer llibre de l'Ignasi Pujadas, *Xile al cor*, escriu: «San Juanito, cura choro». Una manera molt llatinoamericana de dir «capellà entranyable» o «sant entranyable», si voleu. I ho torna a dir al també magnífic segon llibre de l'Ignasi, editat l'any 2001, *Vida, comiat i mort de Joan Alsina*: «Sant Joan Alsina de Castelló d'Empúries i de Xile ens lliura, viu i comprometedor, el seu testimoniatge total».

La meua germana, de Castelló d'Empúries com en Joan i com jo mateix, està internada en una residència per a malalts a Banyoles. Ella cada dia resa un parenostre a «Sant Joan Alsina». I li ha dedicat un poema que va exposar uns dies a la cartellera de la residència.

Entre les fotos de premsa que he vist aquests dies (setembre de 2003) n'hi ha una que m'ha arribat al cor. Mostra alguns xilens que es manifesten pels carrers de Santiago de Xile per demanar el processament dels militars colpistes fins al final. En aquesta fotografia de què parlo hi ha una dona gran amb una pancarta, el motiu principal de la qual és la imatge d'en Joan Alsina i les paraules: «Verdad y justicia. Juan Alsina Hurtos, ejecutado político».

I, finalment, la frase del testament espiritual d'en Joan: «El grano de trigo, si no muere, no da fruto». Aquesta frase es troba inscrita al Puente Bulnes, de Santiago de Xile, i a d'altres indrets.